

บทที่ ๒

แนวคำสอนเรื่องภัยของภิกษุในพระพุทธศาสนา

ภัยที่เกิดขึ้นกับภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลจะเป็นอุทาหรณ์ให้กับภิกษุให้รู้จักภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับภิกษุ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันภัยไม่เกิดขึ้นอีก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการรักษาพระพุทธศาสนา ให้ดำรงอยู่แบบยั่งยืนสืบต่อไปได้นาน สิ่งที่ทำให้ภิกษุไม่สามารถดำรงสมณเพศได้นานนั้นเกิดจาก ภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน, ภิกษุที่มีความต้องการบริโภคอาหาร, ภิกษุมีความอยากได้ในกามคุณ ๕ และภิกษุที่รักผู้หญิง ปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้ภิกษุไม่สามารถดำรงเพศเป็นบรรพชิตได้เป็นเวลานาน และจำเป็นต้องลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเรื่องภัยของภิกษุในสมัยพุทธกาล เพื่อให้เป็นอุทาหรณ์ให้กับภิกษุจะได้เป็นเครื่องระวังภัยให้กับภิกษุได้สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ให้อยู่ในระเบียบวินัยก็จะเป็นหนทางให้พระพุทธศาสนายั่งยืนสืบต่อไป ผู้วิจัยจะได้อธิบายถึง ความหมาย, ความเป็นมาและประเภท จะได้พรรณนาไปตามลำดับ

๒.๑ ความหมายของ ภัยของภิกษุในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

ภัยของภิกษุ มีคำที่มาประกอบกัน ๒ คำ คือ ภัย กับ ภิกษุ, ภัย คือ ความสะดุ้งกลัวแห่งจิต^๑ “ภัย คือ สิ่งที่น่ากลัว ความหวาดเสียว ขนชูชัน ความสะดุ้งกลัวแห่งจิตเกิดขึ้น”^๒ คำว่า “ภัย” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง ความกลัว, สิ่งที่น่ากลัว, อันตราย, ภัยอันตราย เช่น อัคคีภัย คือ ภัยที่เกิดจากไฟ อุทกภัย คือ ภัยที่เกิดจากน้ำ”ภิกษุมีความหมายหลายประการ เช่น ภิกษุ หมายถึง ผู้ขอ^๓(ขออาหาร) “ภิกษุ คือ ผู้อุปสมบทด้วยญัตติจิตตุดกรรมที่ถูกต้อง ในท่ามกลางสงฆ์จำนวน ๑๐ รูปขึ้นไปด้วยความพร้อมเพียงกัน”^๔

^๑อง.ติก.อ. (ไทย) ๓๔/๔๔๐/๓.

^๒อง.ติก.อ. (ไทย) ๓๔/๕๐๓/๒๕๕.

^๓ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๑๕.

^๔อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๕/๓๘๖, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักพิมพ์ธรรมจักรเพ็ญ, ๒๕๕๒), หน้า ๒๘๘.

^๕อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๑/๓๘๗.

“ภิกษุ คือ การปฎิญาณตน, ภิกษุ คือ ทำลายบาปอกุศลธรรมได้แล้ว, เป็นผู้เลิศ, เป็นผู้เจริญ, เป็นผู้
 ผุดผ่อง, เป็นผู้ผู้มีสาระ”^๖ คำว่า “ภิกษุ” หมายถึง ผู้ชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา , คำว่า
 “ภิกขา” หมายถึง การขออาหาร , อาหารที่ขอมา คำว่า “ภิกขาจาร” หมายถึง อาหารที่ได้มาด้วยการ
 ขอ^๗

ดังนั้น ภัยของภิกษุ คือ สิ่งที่เป็นภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับภิกษุ ทำให้ภิกษุหวาดกลัวต่อ
 ภัยอันตรายนั้น มี ๔ ประการ มี (๑) ภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน, (๒) ภิกษุเป็นผู้เห็นแก่ปาก
 ท้อง, (๓) ภิกษุมีความหลงใหลในกามคุณ ๕, (๔) ภิกษุรักผู้หญิง ส่งผลทำให้ไม่สามารถดำรงเป็น
 บรรพชิตอยู่ได้

สรุป ความหมายของภัยของภิกษุเกิดจากความสะดุ้งกลัวแห่งจิต ความหวาดผวากลับภัย
 ในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับภิกษุ มีทางด้านจิตใจ คือ ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏ เมื่อยังไม่สิ้นกิเลสตัณหา
 จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่รำไปไม่สามารถรู้เบื้องต้นและไม่สามารถรู้ในเบื้องปลาย เพราะมีอวิชชา
 เข้าครอบงำในจิตใจของมนุษย์ ภัยที่เกิดจากคลื่นทั้ง ๔ เพราะภิกษุไม่มีความอดทนต่อประพจน์ตาม
 พระธรรมวินัย เป็นอุปสรรคในการประพจน์พรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ ไม่สามารถดำรงเพศเป็น
 บรรพชิตอยู่ได้นาน จำเป็นต้องลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

๒.๒ ความเป็นมา ภัยของภิกษุ

ในจาคุมสูตร^๘ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจาคูมา เกี่ยวกับภิกษุอาคันตุกะที่เดินทาง
 มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วไม่รักษามารยาทในเสขียวัตรได้พูดส่งเสียงดัง เปรียบเหมือนชาวประมง
 แย่งปลากันแล้วก็ส่งเสียงทำเสียงอะอะเอ็ดอะโระแผลเสียงดัง

พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ในหมู่บ้านจาคูมา ภิกษุบวชใหม่ ๕๐๐ รูป ไม่เคยเห็น
 พระพุทธเจ้ามาก่อน จึงได้เดินทางมากับพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ เพื่อได้มีโอกาสได้
 เข้าเฝ้าและได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เมื่อเดินทางมาถึงบ้านจาคูมา ภิกษุอาคันตุกะได้ทักทาย
 พูดคุยกับภิกษุเจ้าถิ่น เรื่อง การจัดเสนาณะแบบใด เก็บบาตรและจีวร ได้ส่งเสียงอะอะโวยวายเถียง
 กันและแผลเสียงดัง เหมือนอย่างชาวประมงส่งเสียงดังในขณะที่แบ่งปลากัน

พระพุทธเจ้าทรงให้เรียกภิกษุอาคันตุกะเข้ามา แล้วทรงขับไล่ ภิกษุผู้บวชใหม่ ๕๐๐ รูป
 ออกจากสำนักของพระพุทธองค์ เพราะส่งเสียงดัง ทำให้ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลายผิดหวัง และได้เดิน
 จากไป เจ้าศากยะชาวบ้านจาคูมา ได้พูดขอร้องให้กับพระอาคันตุกะที่เป็นผู้บวชใหม่ ได้เข้าเฝ้า

^๖ อก.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๑/๓๘๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒๓.

^๘ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๓/๑๗๓, ม.ม.อ. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๓๗๖.

และได้ฟังพระธรรมจากพระพุทธองค์ ถ้าภิกษุผู้บวชใหม่ไม่ได้เข้าเฝ้า จะมีความน้อยใจ แล้วอาจจะ
 ลี้กจากความเป็นภิกษุ จึงขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุเคราะห์ต่อภิกษุผู้บวชใหม่ “เหมือนกับ
 ข้าวกล้ำอ่อนที่ไม่ได้รับน้ำจะทำให้แห้งเหี่ยวได้ เหมือนกับลูกวุ้นน้อยที่ไม่ได้กินนมจะทำให้ชুব
 ผอมและหิวตายได้”^๕ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเรียกภิกษุใหม่เข้าเฝ้า และทรงตรัส ถึงภยันตราย ๔
 ประการ เมื่อบุคคลลงแม่น้ำจะต้องประสบภัย ๔ ประการ มี “๑. อุมิภัย (ภัยจากคลื่นใต้น้ำ)
 ๒. กุมภิลภัย (ภัยจากจระเข้) ๓. อาวัญภัย (ภัยจากน้ำวน) ๔. สูงสุกภัย (ภัยจากปลาฉวย)”^๖

พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงกับภิกษุผู้บวชใหม่ ๕๐๐ รูป ถึงภยันตรายที่เกิดจาก อุมิภัย
 (ภัยจากคลื่นใต้น้ำ) เพื่อคลายความน้อยใจป้องกันและบรรเทา การลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์

กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า “เราถูกชาติ
 (ความเกิด) ชรา(ความแก่) มรณะ(ความตาย) โสกะ(ความเศร้าโศก) (ความคับแค้นใจ)
 ครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ไฉนหนอ การทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้
 ให้สิ้นสุด จะพึงปรากฏ” เพื่อนพรหมจรรย์ตักเตือนพราสสอนเธอผู้บวชแล้วนั้นว่า ‘เธอพึง
 ก้าวไปอย่างนี้ พึงถอยกลับอย่างนี้ พึงแลดูอย่างนี้ พึงเลี้ยวดูอย่างนี้ พึงรู้เข้าอย่างนี้
 พึงเหยียดออกอย่างนี้ พึงครองสังฆาภิ บาดร และจีวรอย่างนี้’ เธอคิดอย่างนี้ว่า
 ‘เมื่อก่อน เราเป็นคฤหัสถ์มีแต่ตักเตือน พราสสอนผู้อื่น ก็ภิกษุเหล่านี้ มีอายุคราวลูกคราว
 หลานของเรา ยังจะมาตักเตือนพราสสอนเรา’ เธอจึงบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
 เพราะภิกษุถูกเพื่อนสหายตักเตือนแล้วโกรธ ไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอนของผู้อื่น”^๗

พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงถึงภยันตรายที่เกิดจาก กุมภิลภัย (ภัยจากจระเข้) ที่จะเกิด
 กับภิกษุที่บวชใหม่ เพื่อคลายความน้อยใจป้องกันและบรรเทา การลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์

กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า ‘เราถูกชาติ
 ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์
 มีทุกข์ประดังเข้ามา ไฉนหนอ การทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุดจะพึงปรากฏ’ เพื่อน
 พรหมจรรย์ตักเตือนพราสสอนเธอผู้บวชแล้วนั้นว่า ‘สิ่งนี้เธอควรฉัน สิ่งนี้เธอไม่ควรฉัน
 สิ่งนี้เธอควรบริโภค สิ่งนี้เธอไม่ควรบริโภค สิ่งนี้เธอควรลี้ม สิ่งนี้เธอไม่ควรลี้ม สิ่งนี้
 เธอควรคัม สิ่งนี้เธอไม่ควรคัม สิ่งที่เป็นกัปปิยะ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อนุญาตให้เธอ
 ฉันได้ สิ่งที่เป็นอกัปปิยะ พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต เธอไม่ควรฉัน สิ่งที่เป็นกัปปิยะเธอ
 ควรบริโภค สิ่งที่เป็นอกัปปิยะเธอไม่ควรบริโภค สิ่งที่เป็นกัปปิยะเธอควรลี้ม สิ่งที่เป็น

^๕ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. (ไทย) ๒๐/๑๕๔/๓๘๓.

^๖ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๑ – ๑๖๒/๑๘๒.

^๗ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๒ – ๑๖๓/๑๘๒ – ๑๘๓.

อกับปิยะเธอไม่ควรลืม สิ่งที่เป็นกับปิยะเธอควรดื่ม สิ่งที่เป็นอกับปิยะเธอไม่ควรดื่ม สิ่งนี้เธอควรฉันอาหารในเวลาเที่ยงวัน สิ่งนี้เธอไม่ควรฉันอาหารหลังเที่ยงวันไปแล้ว สิ่งนี้เธอควรบริโภคในกาล สิ่งนี้เธอไม่ควรบริโภคในเวลาวิกาล สิ่งนี้เธอควรดื่มในกาล สิ่งนี้เธอไม่ควรดื่มในเวลาวิกาล สิ่งนี้เธอควรดื่มในเวลาวิกาล สิ่งนี้เธอควรดื่มในกาล สิ่งนี้เธอไม่ควรดื่มในเวลาวิกาล' เธอคิดอย่างนี้ว่า 'เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์เกี่ยวกินสิ่งที่เราต้องการ ไม่เกี่ยวกินสิ่งที่เราไม่ต้องการ บริโภคสิ่งที่เราต้องการ ไม่บริโภคสิ่งที่เราไม่ต้องการ ลืมสิ่งที่เราต้องการ ไม่ลืมสิ่งที่เราไม่ต้องการ ดื่มสิ่งที่เราต้องการ ไม่ดื่มสิ่งที่เราไม่ต้องการ เกี่ยวกินทั้งสิ่งเป็นกับปิยะและสิ่งเป็นอกับปิยะ บริโภคทั้งสิ่งเป็นกับปิยะและสิ่งเป็นอกับปิยะ ลืมทั้งสิ่งเป็นกับปิยะและสิ่งเป็นอกับปิยะ ดื่มทั้งสิ่งเป็นกับปิยะและสิ่งเป็นอกับปิยะ เกี่ยวกินทั้งในกาลและในเวลาวิกาล บริโภคทั้งในกาลและในเวลาวิกาล ลืมทั้งในกาลและในเวลาวิกาล ดื่มทั้งในกาลและในเวลาวิกาล สิ่งใดที่ประณีตไม่ว่าจะเป็นของเกี่ยวหรือของบริโภค ที่คหบดีผู้มีศรัทธาถวายแก่เราทั้งในกาลและในเวลาวิกาล ภิกษุเหล่านี้ทำเหมือนปิดปากแม้อันในสิ่งของเหล่านั้น' เธอจึงบอกคณิสสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพราะภิกษุเป็นผู้ติดใจในรสชาติของอาหาร เป็นผู้เห็นแก่ปากท้อง"^{๑๒}

พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงถึงภัยอันตรายที่เกิดจาก อาวัฏฏภัย (ภัยจากน้ำวน) ที่จะเกิดกับภิกษุที่บวชใหม่เพื่อคลายความน้อยใจป้องกันและบรรเทา การลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์

กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า 'เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ไฉนหนอ การทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุด จะพึงปรากฏ' เธอบวชอยู่อย่างนี้ ในเวลาเช้าครองอันตราสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือตำบล ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา มีสติไม่ตั้งมั่นไม่สำรวมอินทรีย์ เธอเห็นคหบดีหรือบุตรคหบดีในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ผู้เอบอัมพรั่งพร้อม บำเรอดนด้วยกามคุณ ๕ ประการ คิดอย่างนี้ว่า 'เมื่อก่อน เราเป็นคฤหัสถ์ผู้เอบอัมพรั่งพร้อม บำเรอดนด้วยกามคุณ ๕ ประการ โภคทรัพย์ในตระกูลของเราก็มียู่พร้อม เราสามารถที่จะใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญได้' เธอจึงบอกคณิสสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพราะภิกษุเป็นผู้ติดใจหลงใหลใน รูป เสียง กลิ่น รสและโผฏฐัพพะ ในกามคุณ ๕"^{๑๓}

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงถึง ภัยอันตรายที่เกิดจาก สูงสุกาภัย (ภัยจากปลาสุราย) ที่จะเกิดกับภิกษุที่บวชใหม่ เพื่อคลายความน้อยใจป้องกันและบรรเทา การลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์

^{๑๒}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๓ – ๑๖๔/๑๘๓ – ๑๘๔.

^{๑๓}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๔ – ๑๖๕/๑๘๔ – ๑๘๕.

กุลบุตรบางคนในโลกนี้ มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า‘เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ไฉนหนอ การทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุด จะพึงปรากฏ’ เธอ บวชอยู่อย่างนี้ ในเวลาเช้าครองอันตราสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตตาม หมู่บ้านหรือตำบล ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา มีสติไม่ตั้งมั่นไม่สำรวมอินทรีย์ เธอ เห็นมาตุคาม(สตรี) ในหมู่บ้านหรือนิคมนั้น นุ่งสั้นไม่เรียบร้อยหรือห่มไม่เรียบร้อย รากะ รบกวณจิตของเธอ เพราะเห็นมาตุคามนุ่งสั้นไม่เรียบร้อย หรือห่มไม่เรียบร้อย เธอมีจิต ฟุ้งซ่านเพราะรากะ จึงบอกคณิสสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพราะภิกษุหลงรักมาตุคาม^{๔๔}

สรุปความเป็นมา ในจาคุมสูตร เป็นเรื่องราวของพระอาคันตุกะพูดเสียงดัง และ พระพุทธเจ้าได้แสดงโอวาทให้กับภิกษุผู้บวชใหม่ ถึงภัยอันตรายเมื่อบุคคลได้ลงไปแม่น้ำต้อง ประสบกับภัยอันตรายอันเกิดจากน้ำคือ ภัยของภิกษุที่ทนต่อความสังขสนไม่ได้ เพราะความโกรธ, ภัยของภิกษุที่เกิดจากอาหาร คือ ผู้เห็นแก่ปากแก่ท้อง, ภัยของภิกษุที่หลงไหลอยากได้รับความสุข จากกามคุณทั้ง ๕ ภัยของภิกษุที่เกิดจากจิตที่มีรากะเกิดความกำหนัด กระสันอยากสึก เพราะได้ มองเห็นผู้หญิง นุ่งสั้นนุ่งห่มไม่เรียบร้อย เป็นสาเหตุทำให้ภิกษุรักผู้หญิง เมื่อกุลบุตรบวชเข้ามาใน พระพุทธศาสนา เพราะภิกษุขาดสติปัญญาในการป้องกันและบรรเทา ถึงภัยที่จะเกิดกับภิกษุ และ ไม่ มีความอดทนในด้านร่างกายและจิตใจ จึงเป็นอุปสรรคอย่างมากในการรักษาพรหมจรรย์ให้ บริสุทธิ์ เพื่อประพาศิตนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยให้สมบูรณ์ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ สิกขาบทไว้ดีแล้ว ภิกษุที่ไม่มีความอดทนก็ยากต่อการดำรงเพศเป็นบรรพชิตได้ จึงจำเป็นต้อง ลาสิกขาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์

๒.๓ ประเภทภัยของภิกษุในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

ในจาคุมสูตร ว่าด้วยภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับภิกษุ เมื่อภิกษุไม่ระวังตนให้ดีแล้ว ได้ลง ไปสู่แม่น้ำจะได้รับภัยอันตรายมีอยู่ ๔ ประการ ภัยที่เกิดจากคลื่นใต้น้ำ, ภัยที่เกิดจากจระเข้ , ภัยที่ เกิดจากน้ำวน, ภัยที่เกิดจากปลาฉลาม^{๔๕} กุลบุตรที่อุปสมบทเข้ามาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ภิกษุคิดว่า “เราถูกชาติ(ความเกิด) ชรา(ความแก่) มรณะ(ความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ(ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความไม่สบายกาย) โทมนัส (ความไม่สบายใจ) และอุปายาส(ความคับแค้นใจ)”^{๔๖} ครอบงำจิตใจของภิกษุ ให้ตกอยู่ในกองทุกข์นับชาติไม่ถ้วนใน

^{๔๔}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๕/๑๘๕.

^{๔๕}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๑ – ๑๖๒/๑๘๒.

^{๔๖}ที.สี. (ไทย) ๘/๑๔๕/๔๕.

สังสารวัฏ จะทำอะไรจึงจะทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ทั้งหลายนี้ได้ ผู้มีปัญญาขอมพิจารณาเห็น พระอริยสัจ ๔ คือ (๑) ทุกข์ ความไม่สบายกายและไม่สบายใจ (๒) สมุทัย คือ สาเหตุของความทุกข์ (๓) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ (๔) มรรคมีองค์ ๘ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความสงบระงับความดับทุกข์ จึงเป็นพึงดี เป็นที่พึงอันสูงสุด ขอมทำให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ทั้งปวงได้^{๑๙}

ภัยอันตรายของภิกษุ แบ่งออกได้ ๔ ประเภท

- ๑) อุมิภัย ภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน
- ๒) กุมภิลภัย ภิกษุเห็นแก่ปากท้อง
- ๓) อาวัฏฏภัย ภิกษุมีความหลงใหลติดใจใน กามคุณ ๕
- ๔) สูงสุกาภัย ภิกษุมีความปรารถนาทางเพศ รักผู้หญิง^{๒๐}

๒.๓.๑ อุมิภัย ภัยของภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน

กุลบุตรที่บวชเข้ามาด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ขอมตั้งใจศึกษาเล่าเรียนทั้งปริยัติธรรม และอบรมจิตเจริญปัญญา ทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ ภิกษุที่บวชเข้ามาเมื่อมีอายุมากแล้วขอมมีทิฐิ มานะ ถืตตนว่ามีอายุมากแล้ว ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของภิกษุครวลาถูกลาน ได้ดักเตือนให้ปฏิบัติตาม ระเบียบวินัยในสิกขาบท ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ทำให้เกิดความเบื่อกวน ในระเบียบข้อบังคับให้ภิกษุ ปฏิบัติทุกรูป เช่น พระฉันนะไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของเพื่อนสหธรรมิก สงฆ์ได้ลงพรหมทัณฑ์ แก่พระฉันนะ ท่านอยากพูดสิ่งใดได้ตามสบาย ภิกษุทั้งหลายไม่ฟังว่ากล่าวดักเตือนและพราสอน แก่พระฉันนะทุกอย่าง พระฉันนะรู้สึกอึดอัด เอือมระอา รังเกียจ ด้วยการลงพรหมทัณฑ์ จึง หลีกเร้นอยู่ในป่าอันสงบเพียงรูปเดียว ด้วยความไม่ประมาท มีความอดสาหะ มีความเพียร พยายาม อุทิศกายใจ ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตผลแล้ว การลงพรหมทัณฑ์ของพระฉันนะ เป็นอันระงับไปด้วย^{๒๑} ภิกษุพึงรักษามารยาทสำรวมกาย วาจา และใจให้เรียบร้อย ภิกษุที่บวชเข้ามา ด้วยความศรัทธาเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ ปฏิบัติธรรมให้ได้บรรลุถึงพระนิพพาน เมื่อบวชเข้า มาแล้ว เพื่อนสหธรรมิก ดักเตือนด้วยสิกขาบท ว่าอย่างนี้ควรทำ แบบนี้ไม่ควรทำ พระพุทธเจ้าทรง บัญญัติสิกขาบทไว้ดีแล้ว ไม่ควรล่วงละเมิด เช่น พระราชนิพนธ์บวชเข้ามาแล้ว ท่านเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังโอวาทจากพระเถระด้วยความเคารพไม่มีโกรธเลย เหมือนบุคคลผู้บอกขุมทรัพย์ให้เกิดปัญญา ฉะนั้น^{๒๒} เมื่อภิกษุบวชด้วยไม่มีความศรัทธาเลื่อมใส มีทิฐิ มานะ คิดว่าในสมัยยังไม่ได้บวชไม่มี

^{๑๙}ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๑๙๘/๕๒, พ.ร.บ. (ไทย) ๔๒/๒๔/๒๓๖ - ๒๓๗.

^{๒๐}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๑/๑๙๒ - ๑๙๕, พ.ร.บ. (ไทย) ๖๖/๓๙๘/๔๐๓.

^{๒๑}ดูรายละเอียดใน วิ.จ. (ไทย) ๓/๔๔๕/๓๙๖.

^{๒๒}ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. (ไทย) ๔๑/๑๖/๒๙๘ - ๒๙๙.

ใครคอยดักเตือนให้ทำอะไร ว่าสิ่งนี้ควรทำ, สิ่งนี้ไม่ควรทำ, ทำให้มีความโกรธ “ความเป็นผู้ว่ายาก
 กิริยาที่เป็นผู้ว่ายาก ภาวะที่เป็นผู้ว่ายาก ความยึดถือขัดขื่น ความพอใจในการโต้แย้ง กิริยาที่ไม่
 เอื้อเพื่อ ความไม่เอื้อเพื่อ ความไม่เคารพ ความไม่เชื่อฟังในเมื่อถูกว่ากล่าวโดยชอบธรรม”^{๒๑}
 เพื่อนสหธรรมิกคราวลูกหลานมาดักเตือน ไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน จึงคิดว่าควรสึกไปใช้ชีวิต
 แบบฆราวาสดีกว่า เป็นอิสระไม่มีภิกษุรูปใดคอยมาดักเตือนพรั้าสอน^{๒๒}

๒.๓.๒ กุมภิลภัย ภัยของภิกษุเห็นแก่ปากท้อง

ภัยอันตรายของภิกษุที่เห็นแก่ปากท้อง กุลบุตรคิดที่จะบวชมา เพื่อฉันอาหารดี ๆ จึง
 ได้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ครั้นเมื่อภิกษุเพื่อนสหธรรมิกให้ออกบิณฑบาตก็ไม่ไป ภิกษุเกียจ
 คร้านในการบิณฑบาต ถ้าเพื่อนสหธรรมิกออกบิณฑบาตได้อาหารมาแล้ว ถ้าถวายอาหารแก่ผมจะ
 ฉัน แต่ถ้าไม่ถวายอาหารแก่ผม ผมจะขอสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์^{๒๓} กุลบุตรบวชด้วยศรัทธาเมื่อบวช
 เข้ามาแล้วมีเพื่อนสหธรรมิกดักเตือนว่าสิ่งนี้ควรฉัน สิ่งนี้ไม่ควรฉัน สิ่งนี้ควรดื่ม สิ่งนี้ไม่ควรดื่ม
 เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์อยากกินดื่มสิ่งใดเราก็ทำได้ตามต้องการไม่มีใครห้ามว่าสิ่งนี้ควรฉัน สิ่งนี้
 ไม่ควรฉัน ทำให้เบื่อบ่นายที่จะปฏิบัติตามสิกขาบท ทนไม่ไหว เพราะเห็นแก่ปากท้อง บุคคลใดฉัน
 มาก มักง่วงมากและ มักหลับกระสับกระส่ายอยู่เสมอ ประจุเดียว กับสุกรใหญ่ที่ถูกปรนปรีอ
 ด้วยอาหาร ฉะนั้น ในกาลนั้น เขาเป็นคน มึนซึม ย่อมเข้าไปถึงห้องนอนอยู่ร่ำไป^{๒๔} อยากฉันสิ่ง
 ใดก็ถูกเพื่อนสหธรรมิกคอยดักเตือนเสมอ จึงขอลาสิกขาสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์^{๒๕}

ภัยของภิกษุที่เห็นแก่ปากท้อง พระพุทธเจ้าทรงติเตียนภิกษุผู้เห็นแก่ปากท้อง เมื่อได้
 กล่าววอดุตรนิมิตตธรรมของภิกษุด้วยกัน ให้แก่คฤหัสถ์เพื่อประโยชน์แก่ปากท้อง ประชาชนได้
 นำอาหารเป็นจำนวนมากมาถวายอาหาร แก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ก้อนเหล็กอัน
 ร้อนประหนึ่งเปลวไฟ ภิกษุบริโภคน้ำดีกว่า, ภิกษุผู้ทุศีล ไม่สำรวม บริโภคก้อนข้าวของชาว
 แวันแคว้น จะประเสริฐอะไร ?”^{๒๖} ภิกษุที่กินเหล็กไฟร้อน ๆ แล้วมรณภาพแล้วได้เกิดใหม่ในชาติ

^{๒๑} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๒๓/๕๘๑.

^{๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๑ – ๑๖๒/๑๘๓, ม.ม.อ. (ไทย) ๒๐/๑๕๐ – ๑๕๑/๓๘๑.

^{๒๓} คุุรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๑๐๐.

^{๒๔} คุุรายละเอียดใน พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๓/๒๒๓, พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๓/๒๔๓.

^{๒๕} คุุรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๖๔/๑๘๔.

^{๒๖} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๓๒/๒๐๓.

เดียว ภิกษุที่พูดวาคอุดตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตนเอง ให้แก่ประชาชน แล้วได้รับอาหารมาบริโภค นั้น เมื่อภิกษุมรณภาพแล้วจะได้ไปเกิดในนรกหลายร้อยชาติ^{๒๗}

๒.๓.๓ อาวัฏฏกัณฑ์ของภิกษุมีความหลงใหลติดใจใน กามคุณ ๕

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า กามคุณนี้เป็นเครื่องข้อง มีความสุขน้อย มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษมาก เหมือนโครงกระดูก, เหมือนชิ้นเนื้อ, เหมือนคบเพลิง, หลุมถ่านเพลิง, เหมือนความฝัน, เหมือนของที่ขี้มเขามา, เหมือนผลไม้, เหมือนดาบและสุนัขไล่เนื้อ, เหมือนหอกและหลาว, เหมือนศีรษะงูเห่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า กามคุณ เปรียบเหมือน เบ็ดเหยื่อ เครื่องข้อง ความกังวล^{๒๘} กามคุณนี้เป็นอันตราย เป็นดุจหัวผี เป็นอุปัทวะ เป็นโรค เป็นดุจลูกศร เป็นภัยบุคคลเห็นภัยในกามคุณแล้ว จึงประพฤติดูอยู่ผู้เดียวเหมือนนอแรด^{๒๙}

ภิกษุที่อ้อมเอิบพร้อมพร้อมทั้งบำเรออยู่ด้วยกามคุณ ๕ กุลบุตรผู้บวชด้วยศรัทธาตั้งใจจะประพฤติพรหมจรรย์รักษาศีลให้บริสุทธิ์ เมื่อออกบิณฑบาตตอนเช้า ได้เห็นกุลบุตรใช้สอยบำเรอตนพร้อมด้วยกามคุณ ๕ คือ เมื่อตาได้เห็นรูปภาพ เป็นที่สวयงามน่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด^{๓๐}

“ภิกษุเมื่อเห็นรูปทางตาแล้ว รวบถือ แยกถือ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออกิฆมา และโทมนัสครอบงำได้ ไม่รักษามโนทริยไม่ถึงความสำรวมในมโนทริย”^{๓๑} เมื่อหูได้ยินเสียง ไพเราะน่าฟัง พอใจชวนให้น่ารักใคร่ ทำให้ติดใจในการฟัง, เมื่อจมูกได้รับกลิ่นหอม ทำให้ติดใจ หลงใหลชวนให้รัก พอใจที่จะได้รับกลิ่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อยากจะได้รับการกลิ่นหอมอีก, เมื่อลิ้นได้รับรสชาติ มีความอร่อย ติดใจ อยากจะชิมรสอาหารไม่รู้จักเบื่อ และอยากจะกินอาหารรสชาติใหม่ ๆ อยู่เสมอ, เมื่อร่างกายได้รับสัมผัสเย็นสบาย อ่อนนุ่มน่าสัมผัส ยินดีเมื่อได้อยู่ในอากาศเย็น ๆ ไม่ร้อนทำให้ติดใจในการสัมผัสแต่สิ่งอ่อนนุ่ม และได้รับอากาศเย็นสบายเสมอ^{๓๒} อยากจะใช้สอยทรัพย์ของตนเอง เพื่อบำรุงตนเหมือนเป็นฆราวาส สุขและโสมนัสที่เกิดจากกามคุณ ๕

^{๒๗}ดูรายละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๔๓/๓๒/๒๐๓ – ๒๐๔.

^{๒๘}ดูรายละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๓๐/๑๔๓/๔๖๕.

^{๒๙}ดูรายละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๓๒/๑๐๓/๑๘.

^{๓๐}ดูรายละเอียดใน อภิ.ก. (ไทย) ๓๓/๕๑๒/๕๔๕.

^{๓๑}พ.ร.ม. (ไทย) ๒๕/๑๕๖/๕๗๒.

^{๓๒}พ.ร.ม. (ไทย) ๒๕/๑๕๖/๕๗๒.

กามคุณอันเป็นสุขที่เกิดแต่การมีเพศสัมพันธ์ สุขของปुरुชน มิใช่สุขของพระอริยะ เรากล่าวว่า “ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบหา ไม่ควรให้เจริญ ไม่ควรทำให้มาก ควรเกรงกลัวสุขชนิดนี้”^{๓๓} กามคุณ “ที่ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ยังไม่ปราศจากความพอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความกระหาย ยังไม่ปราศจากความร่ำร้อน ยังไม่ปราศจากความอยาก ในกามคุณ”^{๓๔} จึงให้ขอลาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์ เพื่อใช้สอยทรัพย์ตามความปรารถนา^{๓๕}

ภิกษุยังเป็นปुरुชนย่อมมีความมัวเมาในความเป็นหนุ่มอยู่ยังมีร่างกายแข็งแรง, ความมัวเมาในความไม่มีโรคประจำตัว ยังไม่มีโรคร้ายใด ๆ รู้มเร้าให้ได้รับความทุกข์เวทนา, ความมัวเมาในการดำรงชีวิตบำรุงร่างกายเสวยสุขด้วยการบริโภคกามคุณ ๕ ภิกษุที่ยังมัวเมาในความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ , ภิกษุที่ยังมัวเมาใช้ชีวิตด้วยการเสวยสุขในกามคุณ ๕ ย่อมบอกลาสิกขา ลี้ออกไปเป็นเพศฆราวาส^{๓๖}

๒.๓.๔ สูงสุดภักดิ์ ภัยของภิกษุมีความปรารถนาทางเพศ รักผู้หญิง

ภัยของภิกษุรักผู้หญิง เมื่อกุลบุตรที่มีศรัทธาออกบวชแล้ว ตั้งใจจะปฏิบัติธรรม ศึกษาพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เมื่อบวชเข้ามาแล้ว จิตใจย่อมมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และในขณะบิณฑบาตไม่ได้สำรวจอินทรีย์ ทางกาย วาจาและใจ ไม่มีสติตั้งมั่น เมื่อได้เห็นผู้หญิงนั่ง สั้นห่มผ้าไม่เรียบร้อย ทำให้ใจถูกกามราคะก่อกวน ถูกกามราคะครอบงำอยู่ พัง หมกมุ่น จดจ่อจินตนาการ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สละ เมื่อกามราคะที่เกิดขึ้นในใจของภิกษุแล้ว^{๓๗} ก็ไม่อาจที่จะกำหนดอารมณ์ได้ เกิดความกระสับซึ้น ความกำหนัดในรูปารมณ์ คือสตรีรบกวนในจิตใจ ทำให้รุ่มร้อน เพราะสัญญาเกิดวิปัสสนาเห็นผู้หญิงเป็นนิมิตว่าสวยงาม^{๓๘}

กามราคะมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น ภัย ทุกข์ โรค ฝิ เครื่องข้อง เปือกตม เพราะสรรพสัตว์มีความยินดีด้วยกามราคะ ถูกฉันทราคะเกี่ยวพันไว้ ย่อมไม่พ้นจากภัยภพนี้และภัยภพหน้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ภัย ทุกข์ โรคฝิ เครื่องข้องและเปือกตม เหล่านี้เราเรียกว่า

^{๓๓}ดูรายละเอียดใน พ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๓๖/๔๔๒.

^{๓๔}อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๔๐/๕๕๔.

^{๓๕}ดูรายละเอียดใน อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๑๒๒/๑๘๖.

^{๓๖}ดูรายละเอียดใน อ.จ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๓๕/๒๐๐.

^{๓๗}ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๘๔/๕๔.

^{๓๘}ดูรายละเอียดใน ส.ส.อ. (ไทย) ๒๕/๗๓๗/๓๑๓ – ๓๑๔.

การมาระเบิดที่ห้องของปูลุชน ชนทั้งหลายเห็นภัยในอุปาทานคือความยึดมั่นถือมั่น อันเป็นแดนเกิดของชาติและมรณะ^{๓๕}

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ เข้าสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี มีจิตถูกการมาระเบิด (ความกำหนัดในกาม) กลุ่มรวม ถูกการมาระเบิดครอบงำอยู่ ไม่รู้วิธีสลัดการมาระเบิดที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เขาจึงทำการมาระเบิดไว้ในจิตใจแล้วเพ่ง เพ่งทั่วถึง เพ่งเป็นนิคัณฑ์ เพ่งลงต่ำ มีจิตถูกพยาบาท (ความคิดร้าย) กลุ่มรวม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ มีจิตถูกถีนมิตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม) กลุ่มรวม มีจิตถูกอุทธัจจกุกกักจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) กลุ่มรวม มีจิตถูกวิกิจจนา (ความลึกลับสงสัย) กลุ่มรวม ถูกวิกิจจนาครอบงำอยู่ และไม่รู้วิธีสลัดวิกิจจนาที่เกิดขึ้นในใจตามความเป็นจริง^{๓๖}

ภิกษุพึงพิจารณาร่างกายนี้ว่า มนุษย์มีชีวิตอยู่ไม่เกินร้อยปีก็ตาย ชีวิตของมนุษย์สั้นนัก มีชีวิตอยู่ไม่ได้ยาวนาน มีทุกข์มาก มีอุปสรรคมาก บุคคลที่มีปัญญาพึงรู้ได้ด้วยตนเอง ควรทำบุญกุศลให้มากและรักษาศีลในสิกขาบทให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เพราะบุคคลในโลกนี้เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน แม้แต่พระอรหันต์ที่สิ้นกิเลสแล้วยังต้องตายเหมือนกัน ไม่มีใครล่วงพ้นความตายไปได้ เปรียบเหมือน สายน้ำย่อมไม่ไหลย้อนกลับ ชีวิตของคนก็มีความแก่ชราเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นไปได้ ความชรานั้นจึงเป็นภัยอันตรายเพราะร่างกายของเรานี้มีความแก่ห่อหมแล้ว เป็นรังของโรคภัยต่าง ๆ มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เฒ่าเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด^{๓๗} เปรียบเหมือน หยาดน้ำค้างบนยอดหญ้า เมื่อกระทบกับแสงอาทิตย์ย่อมทำแห้งหายไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องอยู่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายนั้นก็เหมือนกัน^{๓๘} มีชีวิตอยู่ไม่ยืนยาว น้อยนัก ไม่นานก็ต้องตายกันทุกคน เหลือแต่บาปบุญที่มนุษย์ได้กระทำไว้แล้วในโลกมนุษย์ จะตามไปให้ผลอยู่ในสังสารวัฏ

ภิกษุจงมาดูอัฐภาพร่างกายนี้ที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ร่างกายที่มีช่องถ่ายเทอยู่ ๕ ช่อง มีกระดูก ๓๐๐ ท่อนเป็นโครงร่างอันกระสับกระส่ายไม่แน่นอน ผู้คนส่วนมากมีความดำริยึดถือว่าเป็นสิ่งที่สวยงาม แต่โครงกระดูก ๓๐๐ ท่อนนี้ไม่มีความจริงยั่งยืน^{๓๙} ถูกเขาทิ้งทับถมไว้เกลื่อนกลาด เหมือนน้ำเต้าที่ร่วงเกลื่อนกลาดในฤดูใบไม้ร่วง ไม่มีความยินดีต่อการเกิดเพราะเห็นกระดูกเหล่านั้นจำนวนมาก ร่างกายนี้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นนครแห่งกระดูก ฉาบด้วยเนื้อและเลือด เป็นที่

^{๓๕}ดูรายละเอียดใน อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๒๓/๔๕๔.

^{๓๖}ดูรายละเอียดใน อัง.เอกาทศก. (ไทย) ๒๔/๕/๔๐๓.

^{๓๗}ดูรายละเอียดใน พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๘/๓๘.

^{๓๘}ดูรายละเอียดใน อัง.สตตก.อ. (ไทย) ๓๗/๗๑/๒๗๓.

^{๓๙}ดูรายละเอียดใน พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๖/๗๗.

อยู่ของเชื้อโรคต่าง ๆ รวมทั้งความแก่และความตาย ความถือตัวและความลบหลู่ซึ่งกันและกัน^{๔๔} ราชรถอันวิจิตรงดงามนี้ยังชำระชุดุทธโทรมได้ ฉันทิ ร่างกายนี้ก็ยังเข้าสู่ความแก่ชราได้ ฉันทิ^{๔๕} “แม้แต่ร่างกายของตถาคตยังแก่คร่ำคร่าประหนึ่งแซมด้วยไม้ไผ่ เหมือนกับเกวียนเก่าที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่นั้น”^{๔๖} แต่ธรรมของพระตถาคตไม่ถึงความแก่ชรา แม้พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปนานแล้ว ธรรมของพระพุทธองค์ยังทนสมยอยู่เสมอ นำมาใช้สั่งสอนประชาชนให้ทำแต่กรรมดีได้ ทุกยุคทุกสมัย

ภิกษุที่ยังการมองเห็นผู้หญิงเป็นสิ่งที่สวยงาม โดยไม่กระทำไว้ในใจโดยแยกกายว่า ร่างกายของมนุษย์นั้นไม่มีสิ่งใดที่สวยงาม ว่าเป็นของสวยงามที่ประดับตกแต่งด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งหลายมีสร้อยข้อมือและประดับด้วยเครื่องประทีป ผิว มีระเปียบและของหอม ซึ่งเป็นผู้ชวนชวายุ ในการประดับตกแต่งร่างกายให้สวยงาม ย่อมเป็นผู้อันความเมาในชาติ โคตร รูป และความเป็นหนุ่ม เป็นสาว เป็นผู้มีจิตไม่สงบ ผู้โลเล เป็นผู้มีจิตไม่มั่นคง เหมือนลิงปากกลับกลอก เป็นผู้มีอารมณ์หวนไหว ประดับตกแต่งร่างกายและประดับด้วยผ้าที่สวยงาม เหมือนกับผู้ถูกฉันทราคะในวัตถุกำครอบงำ เบียดเบียน บีบคั้นเสียดแทง พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ฉลาดในการหาอุบายเป็นเครื่องทรมานเวไนยสัตว์ เป็นเหตุให้พระนันทเถระ ได้นำกามราคะที่เกิดขึ้นกับของตนให้ออกไปได้ โดยทรงตรัสเตือน อุปมาอุปมัยกับนางสิงหางค้วน เปรียบเทียบกับนางเทพอัปสร ผู้มีฝ่าเท้าเหมือนนกพิราบ ทำให้พระนันทเถระให้มีจิตคลายกำหนดได้^{๔๗}

สรุป ภยันตรายของภิกษุเป็นเหตุทำให้กุลบุตรบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว ดำรงเพศเป็นบรรพชิตไม่ได้อยู่นาน มีอันจะต้องทำให้สึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ มีอยู่ ๔ ประเภท เมื่อภิกษุได้ศึกษาถึงภยันตรายที่จะเกิดกับภิกษุให้ดีแล้ว ย่อมเป็นเครื่องป้องกันและบรรเทาภัย ให้กับภิกษุได้สำรวมระวังในอินทริย์, มีสติสัมปชัญญะ ไม่ให้บาปอกุศลครอบงำจิตใจของภิกษุได้, มีความสันโดษ ให้มีพอประมาณในการบริโภคอาหาร, และให้เจริญอุสุภกัมมัฏฐานและกายคตาสติ ทำให้เบื่อหน่ายในร่างกายของตนเองและร่างกายของผู้อื่น ให้พิจารณาร่างกายเป็นสิ่งที่ปฏิญญาไม่สะอาด สกปรกเลอะเหม็น ไม่ควรติดใจหลงใหลในกามคุณและหลงรักมาตุคาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วต้องศึกษาทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ จึงจะทำให้เกิดความรู้ได้ ดังนั้น กุลบุตรบวชเข้ามาแล้วจะต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในพระไตรปิฎก ก็จะทำให้ภิกษุไม่ยอกสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

^{๔๔}ดูรายละเอียดใน พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๔๘/๓๘.

^{๔๕}ดูรายละเอียดใน พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๕๑/๓๕.

^{๔๖}ส.ม. (ไทย) ๑๕/๓๗๕/๒๒๓, ส.ม.อ. (ไทย) ๓๐/๓๑๑/๓๕๖.

^{๔๗}ดูรายละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๕๑/๒๓๖/๘๖ – ๘๗.

๒.๔ สรุป

การรักษาศีลของภิกษุให้อยู่ในระเบียบวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้นั้น เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ไม่ทำให้คณะสงฆ์แตกแยก ทำให้เกิดความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้เกิดความศรัทธา ผู้ที่พบเห็นได้ กุลบุตรที่บวชเข้ามามีความหลากหลายของฐานะไม่เท่ากัน เมื่อบวชเข้ามาอยู่ร่วมกัน บางรูปก็ทำให้เกิดความเสื่อมเสียบ้าง เป็นโลกวัชชะบ้าง ทำให้ชาวบ้านติเตียนได้ แต่ถ้าชาวบ้านทำก็ไม่ใช่ไร เมื่อภิกษุได้ทำบ้างก็จะไม่ดีทำให้เสื่อมความศรัทธา นับว่าเป็นภัยของภิกษุ เช่น ภิกษุดื่มสุรา เมื่อถูกจับได้ ก็ให้ภิกษุรูปนั้นต้องสึกไปเป็นคฤหัสถ์ การดื่มเหล้าก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ แต่ต้องจับภิกษุสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ การรู้ภัยของภิกษุได้นั้น จำเป็นต้องได้ศึกษาหาความรู้ในปริยัติธรรม ในธรรมวินัย จะได้ไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ภิกษุ และคณะสงฆ์ก็จะไม่เป็นภัยอันตรายสำหรับภิกษุในพระพุทธศาสนา จำเป็นอยู่ที่พุทธศาสนิกชนควรร่วมมือกัน ไม่ควรส่งเสริมให้ทำลายพระพุทธศาสนาให้มากนัก ด้วยการเผยแพร่พฤติกรรมไม่ดีของภิกษุสู่สาธารณชนให้มากเกินไป จนส่งผลให้พระพุทธศาสนาไม่ยั่งยืนและอาจจะทำให้ภิกษุสงฆ์ได้อันตรธานหมดไปเร็วขึ้นกว่าเท่าที่เป็นอยู่

ความหมาย ภัยของภิกษุ คือ สิ่งที่เป็นภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับภิกษุ ทำให้ภิกษุหวาดกลัวต่อภัยอันตรายนั้น ภิกษุที่ไม่สามารถทนต่อคำสั่งสอนดักเตือนของเพื่อนสหธรรมิก ภิกษุที่เห็นแก่ปากท้อง อยากฉนสิ่งใดก็ได้ดังใจนึก เพราะมีข้อระเบียบปฏิบัติพระบัญญัติของพระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ ภิกษุบางรูปก็อยากดูเห็นแต่สิ่งสวย ๆ งาม ๆ ฟังเสียงที่ไพเราะ ดมกลิ่นหอม ฉนอาหารที่มีรสชาติอร่อยถูกใจ และสัมผัสที่อ่อนนุ่ม อากาศเย็น ๆ ภิกษุบางรูปเห็นผู้หญิงก็เกิดความกำหนัด อยากพุดคุย อยากเห็นคิดถึงอยู่ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นอันตรายแก่ภิกษุที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนานั้น มีสิ่งเร้าจากโลกภายนอกอยู่มากมาย ซึ่งเป็นภัยอันตรายแก่ภิกษุ นับว่าเป็นสิ่งน่ารุมเร้าทำให้กิเลสตัณหาพุดขึ้นในจิตใจ ทำให้ภิกษุอยากจะสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์ใช้ชีวิตตามใจปรารถนา บางคนก็มีฐานะดีสามารถนำเงินไปใช้จ่ายให้ได้รับความสุขแบบฆราวาส ไม่ว่าจะทำบุญ ทำกุศลต่าง ๆ ได้โดยง่ายสะดวก อยากจะทำสิ่งใดก็ได้ไม่มีใครคอยดักเตือนว่าอย่างนี้ควรทำอย่างนี้ไม่ควรปฏิบัติ ข้อนี้เป็นข้อห้าม ข้อนี้เป็นข้ออนุญาต ทำให้ไม่พอใจอยากจะสึก เพื่อใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์ต่อไป

ความเป็นมา ภัยของภิกษุผู้บวชใหม่เดินทางมาบ้านจาตุมา เพื่อเข้าเฝ้าฟังธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า โดยมาพร้อมกับพระอัครสาวกเบื้องซ้ายและ พระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า แต่พอมาถึงก็ได้พุดจาอะอะโอ้อวยเสียงกันและแผดเสียงดัง เหมือนอย่างชาวประมงแย่งปลากัน พอพระพุทธเจ้าทรงทราบก็ได้จับไล่ ภิกษุอาคันตุกะ ๕๐๐ รูป ออกจากสำนักของพระองค์ มีเจ้าศากยะมาขอรับรองต่อพระองค์ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้แสดงพระธรรมเทศนา เรื่องภัย

ของภิกษุ อุปมาอุปมัยเหมือน กับบุคคลลงไปในแม่น้ำที่จะต้องประสบกับภัยเหล่านั้น พระพุทธเจ้า ตรัสโปรดภิกษุอาคันตุกะ ๕๐๐ รูป

ประเภทภัยของภิกษุมี ๔ ประการ กุลบุตรบวชเข้ามาเป็นภิกษุแล้วต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้านปริยัติและปฏิบัติ ทำกิจวัตรประจำวัน ทำวัตรสวดมนต์ ก็จะทำให้ดำรงเป็นบรรพชิตได้นาน ถ้ากุลบุตรบวชเข้ามาแล้วไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน มีเวลาว่างมากก็จะทำให้ภิกษุคิดมาก ทำให้ภิกษุไม่มีความอดทนต่อคำสั่งสอน, ทำให้ภิกษุเห็นแก่ปากท้อง, ทำให้ภิกษุมีความหลงใหลติดใจใน กามคุณ ๕, ทำให้ภิกษุมีความปรารถนาทางเพศ รักผู้หญิง ดังนั้น ภิกษุพึงปฏิบัติตามระเบียบวินัย ในสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ก็จะทำให้ไม่มีเวลาว่าง ไม่ทำให้ภิกษุคิดมากก็จะทำให้ภิกษุสามารถดำรงเพศเป็นบรรพชิตต่อไปได้นาน ไม่คิดสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์